

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

БОБАЛЬ НАТАЛІЯ РОБЕРТІВНА

УДК 377.3:070:[316.61](043.3)

**ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ
У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Вінниця – 2013

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Львівському науково-практичному центрі професійно-технічної освіти НАПН України, м. Львів.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
Палка Олександра Володимирівна,
Львівський науково-практичний центр професійно-технічної освіти НАПН України, відділ гуманітарної освіти, м. Львів.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Огієнко Олена Іванівна,
Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих
НАПН України, завідувач відділу інноваційних педагогічних технологій, м. Київ.

кандидат педагогічних наук
Нагорнюк Людмила Євгенівна,
Тернопільський національний педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка, асистент кафедри іноземних мов,
м. Тернопіль.

Захист відбудеться «26» листопада 2013 р. О 14-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, корпус № 2, зала засідань.

Із дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського за адресою:
21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32.

Автореферат розіслано «24» жовтня 2013 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А. М. Коломієц

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Сучасне суспільство висуває високі вимоги до якості підготовки майбутніх фахівців. Одним із завдань тут є залучення молоді до світових цінностей, формування в студентів уміння спілкуватися і взаємодіяти у світовому просторі з представниками різних культур. Радикальні соціально-економічні перетворення в суспільстві, активізація міжнародних зв'язків, пробудження національної самосвідомості народів і соціальних груп, зміна ролі людей у системі виробничих і суспільних відносин актуалізують потребу у висококультурних фахівцях. У цих умовах відбувається переоцінка пріоритетів, виникає новий ідеал журналістів – «людей культури», які володіють сукупністю ключових компетентностей, що пов'язано з реалізацією компетентнісного підходу в педагогічній практиці.

Компетентнісний підхід визнаний базовою ідеєю реформування освіти в країнах Європейського Союзу і розглядається як стрижнева конструктивна ідея професійної підготовки. Суспільству потрібні активні, компетентні фахівці, здатні самостійно приймати рішення і брати на себе відповідальність за їхнє здійснення, які вміють ставити мету й окреслювати шляхи її досягнення.

Саме соціокультурна компетентність (СКК) визначає активну життєдіяльність людини, її здатність орієнтуватися в різних сферах соціального і професійного життя, гармонізує внутрішній світ і відносини з соціумом. У процесі своєї професійної діяльності фахівці засобів масової інформації (ЗМІ) змушені пристосовуватися до різних соціальних середовищ із метою одержання інформації про актуальні проблеми сучасності. Журналісти повинні вміти ставити мету, правильно інтерпретувати, аналізувати події та факти для одержання інформації про актуальні проблеми сучасності й інформування суспільства, що є необхідною умовою побудови демократичної держави і створення громадянського суспільства.

Формування журналістів як цілісних, гармонійно розвинутих, творчих особистостей вимагає послідовної комплексної інтеграції зусиль колективу викладачів. Журналісти-фахівці під час навчання у вищій школі зобов'язані засвоїти навички комунікації та методи збирання, оброблення інформації, створення усного та письмового тексту. Завдяки університетській освіті студенти здатні вступити в професію і виявляються підготовленими до кваліфікованого виконання своїх професійних обов'язків в умовах журналістської діяльності.

Вивчення зарубіжного та вітчизняного досвіду підготовки журналістських кадрів дозволило виявити суперечності між: зростанням вимог суспільства до рівня професійної підготовки сучасних журналістів-фахівців і недостатнім рівнем соціокультурної компетентності випускників ВНЗ відповідного профілю; необхідністю впровадження соціокультурного і компетентнісного підходу, що зумовлено об'єктивним процесом інтеграції вітчизняної освіти в європейський освітній простір, та наявною практикою організації навчально-виховного процесу у визначенні цілей та оцінюванні результатів навчання; традиційними й сучасними методами і технологіями формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів у ВНЗ; між необхідністю розвитку соціокультурної компетентності в процесі професійної підготовки студентів журналістських спеціальностей і недостатнім науково-методичним забезпеченням цього процесу.

Аналіз стану практики показав, що проблема соціокультурної компетентності майбутніх журналістів є актуальною теоретичною та прикладною проблемою професійною педагогіки, оскільки соціокультурна компетентність сучасних журналістів-фахівців має низку специфічних особливостей, котрі необхідно враховувати у процесі їхньої професійної підготовки.

Питаннями компетентнісного підходу в освіті займалися як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, а саме: Н. Бібік, І. Зимня, С. Гончаренко, О. Гулай, О. Овчарук, О. Пометун, О. Лебедев, А. Хуторський та ін. Основні аспекти професійної підготовки розкриваються в дослідженнях І. Зязюна, Р. Гуревича, А. Коломієць, В. Кременя, Н. Ничкало, О. Шестопалюка та ін.

Питання професійної підготовки майбутніх журналістів вивчали С. Виноградова, В. Здоровега, С. Корконосенко, О. Короченський, О. Кузнєцова, А. Москаленко, Є. Прохоров, Л. Світіч, І. Фомічева. Вплив ЗМІ на особистість і суспільство висвітили А. Гідденс, А. Моль, О. Тофлер, І. Федякін.

Використання матеріалів засобів масової інформації у навчальному процесі перебувало в центрі наукових інтересів Л. Зазнобіної, Л. Нагорнюк, Г. Онкович, Г. Саєнко, Н. Турик, О. Федорова, І. Чемерис. Деякі наукові праці присвячені проектній технології (М. Брейгіна, Е. Палаєва, Є. Полат), технології розвитку критичного мислення (С. Лаптинська, А. Липкіна, Л. Рибак, R. Paul, Н. Ruminski).

Поняття соціокультурної компетенції та компетентності представлене в загальнофілософських (Б. Єрасов, І. Кузнєцова, В. Леонтьєва, А. Леонтьєв, Е. Орлова, А. Садохін, Э. Сепір, Н. Смелзер, П. Сорокін), лінгвістичних (Ф. Бацевич, В. Богуславська, Т. Дейк, Г. Єлізарова, В. Костомаров, В. Маслова, Є. Пассов, В. Панфілов, В. Сафонова, П. Сисоєв, Г. Тер-Минасова, Б. Уорф) і педагогічних дослідженнях (О. Акімова, Н. Білоцерківська, О. Волошина, Р. Гришкова, О. Долженко, О. Жорнова, І. Закір'янова, Т. Колодько, О. Куцевол, Н. Мороз, О. Огієнко, Г. Саволайнен, Г. Тарасенко, С. Шехавцова).

В. Біблер, М. Бахтін та інші досліджували дану проблему на рівні діалогу культур і цивілізацій. Ідея підходу до освіти і виховання з позицій взаємовпливу культур значно поширилась у зарубіжній педагогічній науці наприкінці минулого століття (С. Alptekin, R. Brislin, M. Byram, M. Coffey, L. Damen, H. Fennes, W. Gudykunst, E. Hall, M. Hyde, C. Kramersch, M. Montgomery, A. Omaggio, M. Ortuno).

Водночас, незважаючи на важливість і актуальність цих досліджень, проблема формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів не була предметом спеціального педагогічного дослідження.

Важливість і актуальність проблеми, а також її недостатня теоретична та практична розробленість зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: «Формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів у процесі професійної підготовки».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконане відповідно до Постанови Президії Національної академії педагогічних наук України від 20.05. 2010 р. № 1-7/6 «Концепція впровадження медіаосвіти в Україні», плану науково-дослідних робіт Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти НАПН України з теми «Теоретико-методичні засади гуманітарної освіти у контексті професійно-технічної підготовки фахівців сфери

обслуговування» (протокол засідання вченої ради ЛНПЦПТО АПН № 10 від 22 грудня 2009 р.), відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи Львівського національного університету імені Івана Франка за темами: «Українські медіа і проблеми національної ідентичності: історія, стан, перспективи» (РК №0110U005711), «Особливості медіаосвіти в Україні: академічний та громадянський аспекти» (РК №0111U005528), «Професійна і соціально-педагогічна підготовка майбутніх фахівців у системі вищої освіти України: історико-педагогічні аспекти, дидактичні підходи, інноваційні технології» (РК №0113U000878).

Тема дисертації затверджена вченою радою Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти НАПН України (протокол № 8 від 23 жовтня 2008 р.) й узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 10 від 23 грудня 2008 р.).

Мета дослідження – науково обґрунтувати, визначити і розробити педагогічні умови й модель формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів та експериментально перевірити їх ефективність у процесі професійної підготовки.

Об’єкт дослідження — професійна підготовка майбутніх журналістів у ВНЗ України.

Предмет дослідження — педагогічні умови та модель формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що належна професійна підготовка студентів журналістських спеціальностей буде забезпечена за умов:

- реалізації педагогічної моделі процесу формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів, що передбачає застосування соціокультурного та компетентнісного підходів і використання текстів ЗМІ;
- стимулювання творчо-дослідницької діяльності студентів за допомогою технологій розвитку критичного мислення та методу проектів;
- використання алгоритмізованого комплексу методів, спрямованих на формування високого рівня соціокультурної компетентності в майбутніх журналістів.

Відповідно до мети дослідження визначено основні **завдання**:

- 1) конкретизувати сутність і специфіку поняття «соціокультурна компетентність журналіста», обґрунтувати теоретичні аспекти проблеми формування соціокультурної компетентності у контексті сучасної полікультурної освіти та фахової підготовки журналістів;
- 2) розробити критерії та визначити рівні сформованості соціокультурної компетентності майбутніх журналістів;
- 3) обґрунтувати педагогічні умови та розробити модель формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів і експериментально перевірити їх ефективність на практиці;
- 4) розробити алгоритмізовану методичку та комплекс методичних матеріалів щодо формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів у процесі професійної підготовки.

Нормативною базою дослідження є положення Законів України «Про освіту», Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту), Національної доктрини розвитку освіти, «Стратегії реформування освіти в Україні:

рекомендації з освітньої політики», Концепції впровадження медіа-освіти в Україні, Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (2006), Загальноєвропейських Рекомендацій, зокрема про освіту і культуру (2001), про зайнятість і соціальні справи (2002), про інформаційне суспільство (2002), мовну освіту (2003) тощо, програмних документів ЮНЕСКО «Реформа і розвиток вищої освіти» (1995), «Освіта для медіа» (1999).

Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс **методів дослідження**: *на теоретичному рівні*: аналіз філософської, психолого-педагогічної та методичної літератури, завдяки чому розкрито зміст і структуру соціокультурної компетентності, генезу педагогічних умов її розвитку в процесі професійної підготовки; систематизація, класифікація, педагогічне моделювання; *на емпіричному рівні*: спостереження за навчальним процесом, бесіди й інтерв'ювання студентів, анкетування з метою виявлення вихідного рівня соціокультурної компетентності студентів, самооцінювання; констатувальний, формувальний і контрольний етапи педагогічного експериментального дослідження з метою перевірки ефективності моделі формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів у процесі професійної підготовки, опрацювання результатів педагогічного експериментального дослідження; *дескриптивні*: опис одержаних даних і результатів дослідження, їх аналіз та інтерпретація.

Експериментальною базою дослідження були Львівський національний університет імені Івана Франка, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Рівненський міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука. Усього в експерименті взяли участь 386 студентів.

Наукова новизна і теоретичне значення результатів полягає в тому, що:

- вперше теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів (застосування алгоритмізованої методики, технологій розвитку критичного мислення та методу проєктів), розроблено модель формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів у процесі професійної підготовки, обґрунтовано її компоненти (цільовий, змістовий, операційний і результативно-коригувальний), визначено критерії (мотиваційний, ціннісний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний, комунікабельності) та рівні (початковий, середній, високий) сформованості соціокультурної компетентності;

- *уточнено* поняття «соціокультурна компетентність» і й обґрунтовано потребу її формування для становлення загальної готовності майбутніх журналістів до здійснення професійної діяльності;

- *удосконалено* методику формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів у процесі професійної підготовки на засадах соціокультурного та компетентнісного підходів, реалізації сучасних технологій навчання;

- *подальшого розвитку* набули теоретичні положення щодо сутності феномена соціокультурної компетентності та її ролі у структурі загальної готовності до здійснення професійної діяльності; методи використання матеріалів ЗМІ у процесі формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів.

Практичне значення дослідження полягає в розробці й апробації алгоритмізованої методики і комплексу педагогічних технологій, орієнтованих на

формування СКК у майбутніх журналістів у процесі професійної підготовки.

Результати дослідження можуть бути використані: у процесі розроблення навчальних планів, програм гуманітарних і професійно орієнтованих дисциплін; під час проведення науково-педагогічних досліджень, розробки й удосконалення нових курсів, програм, факультативів; для підготовки навчально-методичної літератури тощо.

Упровадження результатів дослідження. Наукові положення, навчально-методичні матеріали впроваджено у Львівському національному університеті імені Івана Франка (довідка № 3345-Р від 29.08.12 р.), Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна (довідка № 0501-853а від 18.09.12 р.) і Рівненському Міжнародному економіко-гуманітарному університеті імені академіка Степана Дем'янчука (довідка № 031-121 від 05.09.12 р.).

Апробація результатів дослідження здійснювалася на: *міжнародних науково-практичних конференціях:* «Лінгводидактика та лінгвостілістика на зламі століть: питання теорії і практики» (м. Львів, 2004); міжнародній конференції «Інтеграційні процеси у викладанні іноземних мов: теоретичні засади та прикладні аспекти» (м. Львів, 2009); VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Лінгвістичні та методичні проблеми навчання мови як іноземної» (м. Полтава, 2010); міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 20-річчю Незалежності України «Сучасні освітні технології у професійній підготовці майбутніх фахівців» (м. Львів, 2011); II міжнародній науково-методичній конференції «Навчання англомовної академічної комунікації в Україні та у світі: проблеми і перспективи» (м. Львів, 2011); XI міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (м. Вінниця, 2012); I міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Лінгвокогнітивні та соціокультурні аспекти комунікації» (м. Остріг, 2012); *всеукраїнських науково-практичних конференціях:* I Всеукраїнській науково-практичній конференції «Україна – мова – світ: актуальні проблеми лінгвістики та лінгводидактики» (м. Львів, 2008); *регіональних науково-практичних конференціях:* II Регіональній науково-практичній конференції «Дискурсні стратегії лінгвістики XXI століття» (м. Львів, 2008); II Регіональній конференції TESOL – Україна Західноукраїнського регіону «Творчість у викладанні – творчість у навчанні» (м. Львів, 2006); Педагогічних читаннях пам'яті В. П. Жука «Розвиток професійно-технічної освіти на регіональному рівні» (м. Львів, 2010); на конференціях факультету іноземних мов Львівського Національного Університету імені Івана Франка; наукових конференціях Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти НАПН України (ЛНПЦ ПТО НАПН України) та на засіданнях відділу гуманітарної освіти ЛНПЦ ПТО НАПН України (2008–2012); науково-методологічному семінарі ЛНПЦ ПТО НАПН України.

Публікації. Основні положення та результати дослідження знайшли відображення у 12 одноосібних публікаціях, у тому числі 10 опубліковані в провідних наукових фахових виданнях, 1 стаття – у збірнику наукових статей, 1 стаття – у збірнику матеріалів конференції. Загальний обсяг особистого внеску становить 5,59 авт. арк.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів,

загальних висновків, додатків і списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 224 сторінки друкованого тексту, з яких 178 сторінок становить основний текст. Робота містить 50 таблиць на 32 сторінках, 14 рисунків на 9 сторінках. Список використаних джерел містить 241 найменування, із них 84 – іноземними мовами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* розкрито сутність, стан дослідженості наукової проблеми та її значення; обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання та гіпотезу; викладено наукову новизну одержаних результатів, їх теоретичне та практичне значення; представлено відомості про апробацію і практичне використання результатів дослідження.

У *першому розділі* – «**Теоретичні засади формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів**» – розглянуто теоретичні аспекти означеної проблеми, здійснено ретроспективний аналіз зарубіжного досвіду розвитку компетентнісного підходу; визначено компетентнісний підхід як основу формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів у процесі професійної підготовки, який наголошує на ролі досвіду і практичних умінь, зорієнтований на розвиток у студентів умінь діяти в різноманітних проблемних ситуаціях, вирішувати життєві та професійні проблеми.

Ключові поняття «компетентність» і «компетенція» розглядаються як сумісні поняття: компетенція сприймається як похідне, вужче від поняття «компетентність» і є видовим поняттям, тоді як «компетентність» – родове поняття, що розглядається як реальна здатність виконувати професійну діяльність.

СКК є сукупністю основних надпредметних компетенцій (*акмеологічної, аксіологічної, аналітичної, антропологічної, герменевтичної, діагностичної, дослідницької, інтеракційної, комунікативної, прогностичної та рефлексивної*).

Вважаємо, що соціокультурна компетентність – це різні компетенції в дії, здатність застосовувати на практиці одержані у процесі навчання різноманітні знання, вміння та навички.

Сукупність основних надпредметних компетенцій дозволяє визначити критерії сформованості соціокультурної компетентності, що характеризуються певними показниками:

1) наявність інтересу до різних культур; задоволеність у професійній діяльності в умовах міжкультурної комунікації; наявність у майбутнього журналіста установок на подальше вдосконалення соціокультурної компетентності (*мотиваційний критерій*);

2) усвідомлення важливості міжкультурної комунікації; ціннісне ставлення до різноманітності культур (*ціннісний критерій*);

3) здатність орієнтуватися в потоці інформації, знаходити, відбирати необхідний матеріал для розв'язання практичних завдань; вміння інтерпретувати факти іншої культури (*когнітивний критерій*);

4) практичне й оперативне застосування знань у процесі розв'язання конкретних професійних завдань (*діяльнісний критерій*);

5) сформованість умінь визначати ціль спілкування, оцінювати його результати (*рефлексивний критерій*);

б) здатність підтримувати контакт зі співрозмовниками, уникати комунікативних невдач (*критерій комунікабельності*).

Відповідно до визначених критеріїв нами були запропоновані такі характеристики рівнів соціокультурної компетентності майбутнього журналіста:

1. *Високий*: розуміє важливість соціокультурної компетентності як фактора формування готовності до міжкультурної комунікації та успішності своєї майбутньої професійної діяльності, володіє знаннями та вміннями корегувати свою поведінку для подолання непорозуміння у процесі комунікації, визнає існування інших цінностей і норм поведінки; проявляє бажання і зусилля для підвищення рівня соціокультурної компетентності.

2. *Середній*: усвідомлює важливість і необхідність формування соціокультурної компетентності для ведення міжкультурного діалогу і своєї майбутньої діяльності, але потреби до вдосконалення не відчуває; володіє недостатньою кількістю знань, усвідомлюючи це і проявляючи невпевненість у собі; не веде творчих пошуків.

3. *Початковий*: не володіє достатньою кількістю знань і вмінь; не вважає за необхідне формування даного компонента для своєї майбутньої професійної діяльності та для міжкультурної комунікації взагалі, не готовий до реалізації відповідного компонента у професійній діяльності.

Поняття міжкультурної комунікації відображає сутність соціокультурної компетентності майбутнього журналіста. Міжкультурна комунікація визначається як здатність індивідуума здійснювати спілкування в різних культурних контекстах з метою ефективного обміну інформацією та взаємодії. Формуючи готовність до міжкультурної комунікації, доцільно вийти за межі простої передачі фактів про культуру і забезпечити знання, які допоможуть студентам зрозуміти те, як і чому люди поведуться певним чином і мають певні стосунки під час міжкультурної комунікації. Як зазначається у Загальноєвропейських рекомендаціях із мовної освіти, особливу увагу слід приділяти здатності встановлювати зв'язок між власною й іншими культурами, готовності виконувати роль посередника між різними культурами, ефективно керувати розв'язанням конфліктів тощо. Формування готовності до міжкультурної комунікації у процесі професійної підготовки журналістів має сприяти здатності до існування в полікультурному середовищі сучасного світу та здатності до міжкультурного посередництва у процесі професійної діяльності.

Структуру соціокультурної компетентності розглядаємо в єдності двох її складових: внутрішньої та зовнішньої. Внутрішня складова є здатністю мобілізувати набуті знання, вміння та навички для пошуку, оброблення та використання соціокультурної інформації, тобто інформації про систему стосунків, цінностей і норм у конкретній ситуації. Зовнішньою складовою є готовність пристосовувати поведінку в культурно різних контекстах для розв'язання конкретних професійних завдань в умовах міжкультурної комунікації.

Для осмислення сутності соціокультурної компетентності важливо розуміти єдність двох її *компонентів*: соціального і культурного. Соціальне – це система стосунків людини з іншими людьми, з навколишнім світом у результаті спільної діяльності. Наскільки ці взаємини стануть творчими, духовно наповненими,

залежить від культури, передусім, від культури гуманістичного спілкування, творчої праці, світогляду суб'єктів, тобто чим вищий рівень виховання культури, тим вищий ступінь соціалізації будь-якого фахівця.

У другому розділі – «Педагогічні умови та модель формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів» – розглянуто педагогічні умови реалізації моделі формування соціокультурної компетентності у майбутніх журналістів, а саме: урахування видів професійної діяльності журналіста, що потребують соціокультурної компетентності в процесі оновлення, покращення їх професійної підготовки; цілеспрямоване вдосконалення алгоритмізованої методики та технології підготовки майбутніх журналістів, зокрема застосування технологій, які вчать роботі з інформацією, оскільки саме вони враховують професійну орієнтацію майбутніх журналістів; спрямованість навчально-виховного процесу на розвиток у студентів розуміння відмінностей між рідною й іншими культурами, усвідомлення важливості культурного різноманіття, толерантного ставлення до іншої культури; спрямування навчання журналістів на розвиток умінь і навичок взаємодії з носіями різних культур; проектування в нових підручниках і навчальних посібниках професійно спрямованого змісту навчання у поєднанні із завданнями проблемно-пошукового характеру.

Основна функція журналістики полягає в задоволенні потреб в оперативній, важливій інформації, необхідній для повноцінного функціонування суспільства за допомогою засобів інформації. Соціалізація, а також трансляція культурних цінностей членам суспільства є однією з провідних функцій масових комунікацій. Як частина соціуму й одночасно специфічний інститут, ЗМІ виконують низку важливих функцій, серед яких – інформування суспільства про природну та соціальну реальності з усіма їх конфліктами та суперечностями.

Система формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів потребує вдосконалення шляхом реалізації педагогічного процесу, що ґрунтується на дидактичних й специфічних принципах. Формування соціокультурної компетентності у ВНЗ при цьому є визначальною умовою подальшої успішної професійної діяльності випускників.

Визначення педагогічних умов формування соціокультурної компетентності у майбутніх журналістів й аналіз сфери професійної діяльності журналіста, що ґрунтуються на Концепції впровадження медіаосвіти в Україні, дали можливість розробити педагогічну модель формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів у процесі професійної підготовки.

Модель складається з цільового, змістового, операційного та результативно-коригувального блоків, які функціонально пов'язані між собою. Кожен із компонентів моделі є професійно спрямованим. Як визначено в *цільовому блоці*, метою моделі є формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів.

Навчання майбутніх фахівців у ВНЗ має базуватися на врахуванні їхніх потреб і вимог, продиктованих особливостями обраної спеціальності. Для одержання актуальної професійно значущої інформації у ВНЗ для журналістів ми виділяємо тексти ЗМІ.

Рис. 1. Педагогічна модель формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів у процесі професійної підготовки

До *змістового блоку* моделі включено тексти ЗМІ різнобічного спрямування. Це продукція засобів масової інформації (газет, журналів, телепрограм, радіопередач, реклама), яку журналісти виробляють у процесі професійної діяльності.

Соціальний зміст текстів зумовлений новизною, відповідністю запитам аудиторії, глибиною аналізу соціальної дійсності, випереджуючою постановкою суспільно значущих проблем. Тексти ЗМІ виконують функцію орієнтації людини в навколишньому середовищі, є джерелом значущої для людини інформації про природну та соціальну реальність, на основі якої вона приймає життєво важливі рішення. Саме тому тексти ЗМІ доцільно використовувати у процесі формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів.

До *операційного блоку* моделі, який відображає алгоритмізовану методiku формування соціокультурної компетентності, віднесено технології розвитку критичного мислення та метод проектів.

Методика формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів спрямована на розвиток у студентів умінь використовувати свої знання під час розв'язання навчальних завдань, а також готовність майбутніх журналістів реалізувати одержані знання в подальшій професійній діяльності.

Від майбутнього журналіста вимагається вміння працювати з інформацією в найширшому розумінні та на різних носіях, підтримувати дискусію, відстоювати власну позицію, працювати з текстами тощо, у чому допомагає технологія розвитку критичного мислення. В її основу покладено базовий дидактичний цикл, що складається з трьох етапів (стадій).

Перший етап – «виклик», в процесі якого у студентів активізуються отримані раніше знання, пробуджується інтерес до теми, визначаються цілі вивчення майбутнього навчального матеріалу.

Другий етап – «осмислення», у ході якого відбувається безпосередня робота студента з текстом. На цьому етапі текст аналізується, інтерпретується, творчо переробляється.

Третій етап – «рефлексія». Етап рефлексії дає студентам навички аналізу, творчого переосмислення медійної інформації. На ньому студент формує особистісне ставлення до тексту і фіксує його за допомогою або власного тексту, або своєї позиції в дискусії. Саме тут відбувається активне переосмислення власних уявлень з урахуванням знову набутих знань.

Усі три етапи неодмінно повинні бути *систематизовані*, щоб студенти змогли зрозуміти і послідовно застосовувати цю технологію, *очевидні*, щоб студенти могли визначити, на якому етапі вони знаходяться. Це допоможе відстежувати свій процес мислення і керувати ним під час самостійного читання тексту ЗМІ.

Студенти навчаються:

- застосовувати в дискусіях аргументи;
- розглядати старі ідеї з нового погляду;
- відрізняти факти від припущень;
- проводити розмежування між обґрунтованим оцінним судженням і необґрунтованою оцінкою;
- бачити невідповідності та помилки в досліджуваному матеріалі.

Спочатку ми пропонуємо опрацювати статті з використанням технології розвитку критичного мислення, а потім за тематикою обраної статті розробляти проект. Метод проектів дає можливість перемістити акцент на змістовий аспект і зосередити увагу студентів на певній проблемі.

Аналіз наукової літератури дозволив виокремити етапи створення проекту (табл. 1).

Таблиця 1

Етапи створення проекту

Зміст роботи		Діяльність студентів
Цілепокладання		
1.	Визначення теми, проблеми, мети проекту	Обговорюють тему проекту, консультуються з викладачем
2.	Визначення кількості учасників проекту, формування складу груп.	Формулюють назву проекту, його цілі, гіпотезу, завдання
3.	Вимоги до виконання проекту в письмовій формі	Розподіл обов'язків і створення індивідуальних планів роботи у групі учасників проекту
Планування діяльності		
1.	Визначення джерел інформації	Складання плану пошуку документів і призначення відповідальних за його проведення
2.	Планування способів збору й аналізу інформації	Визначення термінів збору документів, методів аналізу їх змісту
3.	Планування готового продукту, критеріїв оцінювання	Вибір форми звітності щодо виконання проекту, визначення етапів його створення
Дослідження		
1.	Збір інформації з теми дослідження	Знайомство з різними джерелами інформації, розвиток навичок пошуку
2.	Аналіз, узагальнення інформації	Систематизація, класифікація зібраного матеріалу, оцінка його змісту, виявлення найбільш актуальних документів і їх оцінка
3.	Підготовка звіту про проведене дослідження	Оформлення результатів, формулювання висновків, підбір наочності, підготовка доповіді
Презентація		
1.	Представлення розроблених форм результату роботи з проекту	Написання реферату, доповіді, статті. Публічний захист проекту
2.	Оцінка результатів	Аналіз якості виконаної роботи, оцінювання. Характеристика найбільш складних моментів виконання роботи
3.	Постановка нових завдань	Визначення можливостей розвитку проекту

Письмовий результат роботи з проекту оцінюється за такими показниками:

- зміст реферату, доповіді, статті (відповідність заданій темі та ситуації, повнота розкриття);
- організація письмового тексту (правильне структурування, наявність послідовності у викладі думки, використання засобів внутріфразового та міжфразового зв'язків, кліше, необхідні у даному виді документа);
- дотримання етикету (відповідність письмового документа адресату, завданню й умовам спілкування, дотримання правил ввічливості).

Оскільки методика проектної діяльності містить декілька фаз із поступовим ускладненням алгоритмів виконання проекту, педагогічною умовою формування соціокультурної компетентності вважаємо *алгоритмізацію навчального процесу*, що містить такі етапи:

I. Початковий етап навчання: орієнтовно-пошуковий.

Мета етапу – засвоєння студентами знань про ключові поняття, сутність, принципи, етапи проектної діяльності для формування проектувальних умінь, умінь працювати у співробітництві.

Функція викладача – інформаційно-контролююча: проекти виконуються відповідно до заданого алгоритму за поопераційного керівництва викладача.

II. Проміжний етап навчання: конструктивно-дослідницький.

Мета етапу – самостійне дослідження студентами сутності, логіки, принципів та етапів проектної діяльності на основі рефлексії своєї діяльності за час створення проекту з тем із соціальною спрямованістю.

Функція викладача – консультативно-координуюча: студенти створюють проекти під частковим керівництвом викладача.

III. Завершальний етап навчання: творчий.

Мета етапу – самостійне виконання студентами проектів. Студенти засвоюють алгоритм під час самої діяльності, хоча вони можуть консультуватися з викладачем, коли виникають питання.

Напиркінці кожного етапу проектної діяльності пропонується проводити спільну оцінку накопиченого досвіду і досягнутих результатів.

Визначення критеріїв сформованості соціокультурної компетентності майбутніх журналістів, поетапний діагностичний контроль рівня сформованості соціокультурної компетентності, контроль і оцінка успішності та якості знань студентів здійснювалися за допомогою *результативно-коригувального компонента* шляхом анкетування. Його завдання – виявити ступені сформованості (високий, середній і початковий) соціокультурної компетентності студентів у процесі професійної підготовки.

Результативно-коригувальний компонент – це регулярний контроль і оцінка успішності та якості знань студентів, що стимулює їх навчально-пізнавальну діяльність; поетапний діагностичний контроль рівня сформованості соціокультурної компетентності з метою виявлення знань і вмінь студентів; визначення критеріїв сформованості соціокультурної компетентності майбутніх журналістів; проведення порівняльного аналізу поставлених цілей навчальної роботи та досягнутих результатів.

Реалізація запропонованої методики передбачає створення відповідних навчальних матеріалів, упровадження сучасного навчально-методичного забезпечення та відповідної підготовки науково-педагогічних працівників ВНЗ.

У третьому розділі – «Організація та результати педагогічного експериментального дослідження» – описано методику і результати констатувального та формувального етапів експерименту, який мав на меті перевірити ефективність розробленої моделі та педагогічних умов формування соціокультурної компетентності.

Завдання дослідно-експериментальної роботи:

- визначити початковий рівень сформованості соціокультурної компетентності майбутніх журналістів;
- перевірити, наскільки ефективно відбувається процес формування соціокультурної компетентності студентів, якщо він прямо пов'язаний із їхньою професійною підготовкою;
- перевірити, чи підвищується рівень професійної підготовки майбутніх журналістів у результаті впровадження запропонованого комплексу загальнопедагогічних і методичних заходів формування соціокультурної компетентності у процесі професійної підготовки.

Експериментальна робота проводилася поетапно. Перший – *констатувальний* – етап дозволив:

- виявити готовність студентів – майбутніх журналістів до формування соціокультурної компетентності;
- визначити рівні сформованості соціокультурної компетентності у майбутніх журналістів (12% – високий; 52% – середній; 36% – початковий).

Узагальнення результатів констатувального етапу дослідження дозволило зробити висновок, що є потреба формування соціокультурної компетентності у процесі професійної підготовки майбутніх журналістів.

На другому етапі дослідження розпочався власне формувальний етап експериментального дослідження, метою якого була апробація розробленої педагогічної моделі та педагогічних умов формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів.

Було проаналізовано якість організації навчального процесу з точки зору формування соціокультурної компетентності як під час навчання іноземної мови, так і в процесі фахової підготовки студентів. Визначалася динаміка показників сформованості соціокультурної компетентності трьох рівнів: початкового, середнього та високого (рис. 2).

Окрім того, була визначена оцінка респондентами рівня власної соціокультурної компетентності (35% – високий; 61% – середній; 4% – початковий).

Останній етап експериментального дослідження – *підсумкове анкетування*, аналогічне до діагностичного анкетування, проведеного під час констатувального експерименту. Респонденти підсумкового анкетування одним із важливих факторів формування своєї соціокультурної компетентності назвали практичне володіння хоча б однією іноземною мовою (21,3%) і на перший план поставили необхідність використання іноземних періодичних видань у процесі професійної підготовки майбутніх журналістів (94,7%). Студенти і викладачі наголошують, що

ознайомлення з іншими культурами сприяє усвідомленню особливостей української культури (35,1%), а також усуненню ізольованості української культури від світової (33,3%), входженню України та наших фахівців у світове товариство на паритетних засадах (23,1%).

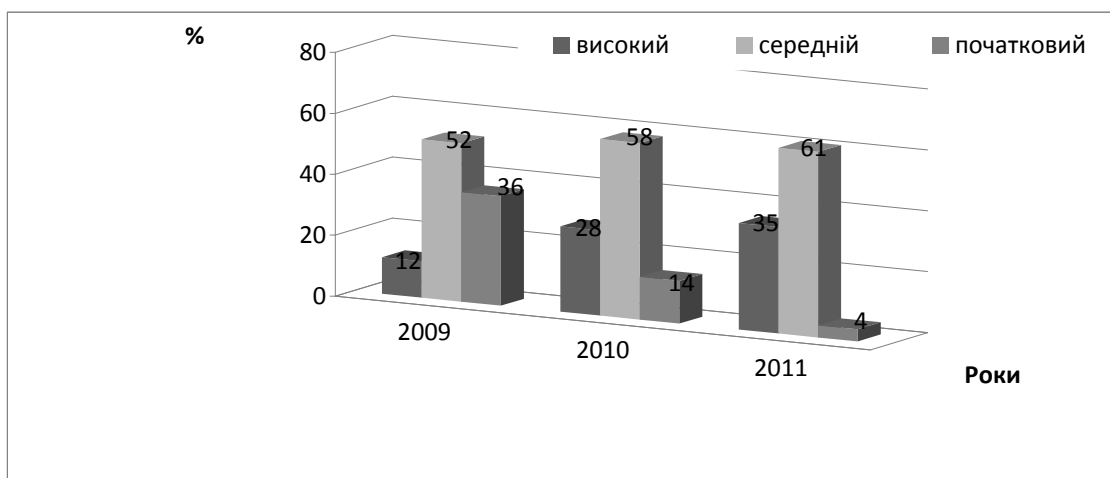

Рис. 2. Динаміка показників сформованості соціокультурної компетентності майбутніх журналістів у експериментальній групі

Контрольний етап експериментального дослідження підтвердив ефективність педагогічних умов ефективного функціонування запропонованої моделі та педагогічних умов формування соціокультурної компетентності студентів – майбутніх журналістів для забезпечення їхньої професійної діяльності. У студентів експериментальної групи було зафіксовано вищі показники сформованості соціокультурних умінь і навичок, здатність інтерпретувати автентичні художні матеріали та ситуації спілкування, варіювати модель і стиль поведінки з урахуванням соціокультурних чинників.

Під час педагогічного експериментального дослідження була апробована алгоритмізована методика та комплекс методичних матеріалів щодо формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів у процесі професійної підготовки та підтверджена їхня практична значимість.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз робіт із проблем запровадження компетентнісного підходу, який отримав новий розвиток зі становленням єдиної європейської системи вищої освіти, як такого, що робить процес навчання динамічним, гнучким, орієнтованим на розвиток особистості студента і покращення результатів його навчання, дозволяє зробити висновок, що «компетентність» – це реальна здатність мобілізувати набуті знання, вміння та навички, спроможність правильно оцінювати ситуацію та приймати відповідні рішення в умовах професійної діяльності. Оскільки особистість проявляє та розвиває компетентність у різних сферах діяльності, розрізняють різні види компетентностей.

У нашому розумінні *соціокультурна компетентність майбутніх журналістів – це їхня здатність реалізувати набуті у процесі навчання знання, вміння та навички (знання про різноманітність культур, вміння знаходити та виокремлювати інформацію про культурні особливості, усвідомлювати відмінності між рідною й*

іншими культурами, коригувати свою поведінку) для міжкультурної комунікації у процесі вирішення конкретних професійних завдань.

Поняття «*міжкультурна комунікація*» визначаємо як процес обміну думками в ситуації спілкування між представниками різних культур. *Готовність до міжкультурної комунікації* трактуємо як здатність індивідуума керувати особливостями міжкультурної комунікації, пристосовуючи поведінку в різних культурних контекстах.

2. Соціокультурна компетентність характеризується низкою складових і розглядається у контексті соціокультурної взаємодії. Важливим аспектом для розуміння сутності соціокультурної компетентності є співвідношення двох її компонентів: соціального і культурного, які виступають як одне ціле і взаємодоповнюються.

Соціокультурна компетентність розглядається як сукупність основних надпредметних компетенцій (*акмеологічної, аксіологічної, аналітичної, антропологічної, герменевтичної, діагностичної, дослідницької, інтеракційної, комунікативної, прогностичної та рефлексивної*), що дозволяє визначити критерії (*мотиваційний, ціннісний, когнітивний, рефлексивний критерій, критерій комунікабельності*) та рівні (*високий, середній та початковий*) сформованості СКК у майбутніх журналістів.

3. Формування соціокультурної компетентності у майбутніх журналістів буде успішним за таких умов: планомірного використання на всіх етапах навчання у ВНЗ дидактичних й специфічних принципів, урахування компетентнісного, соціокультурного підходів; цілеспрямованого вдосконалення методики і технології підготовки майбутніх журналістів, зокрема застосування алгоритмізованої методики, технологій розвитку критичного мислення та методу проектів, які враховують професійну орієнтацію студентів; орієнтації навчально-виховного процесу на розвиток у студентів розуміння відмінностей між рідною й іншими культурами, усвідомлення важливості культурного різноманіття, толерантного ставлення до іншої культури; розвитку вмінь і навичок взаємодії з носіями різних культур; проектування в нових підручниках і навчальних посібниках професійно спрямованого змісту навчання у поєднанні із завданнями проблемно-пошукового характеру.

Педагогічна модель формування соціокультурної компетентності у майбутніх журналістів відображає розгорнутий у часі педагогічний процес професійного становлення студентів у ВНЗ. Модель складається з функціонально пов'язаних цільового, змістового, операційного і результативно-коригувального блоків і відображає: педагогічні умови формування соціокультурної компетентності у майбутніх журналістів; основні тенденції розвитку змісту професійної підготовки; характер взаємодії між суб'єктами навчальної діяльності; специфіку організації навчального процесу у ВНЗ, спрямованого на підготовку спеціалістів ЗМІ.

Організована за такою моделлю професійна підготовка потребує відповідних змін у функціонуванні педагогічної системи для об'єднання творчих зусиль педагогічних колективів і наукових працівників у формуванні соціокультурної компетентності у майбутніх журналістів, створенні умов для розвитку особистості, досягненні максимально корисного результату діяльності навчальних закладів у

професійній підготовці студентів, наданні якісної освіти, сприянні професійному зростанню та становленню майбутніх журналістів.

4. Завдання методики формування соціокультурної компетентності у майбутніх журналістів полягає у стимулюванні здатності міркувати критично, застосовувати навички аналізу, синтезу й оцінювання нового матеріалу, тлумачити на базовому рівні факти, а також використовувати методи пошуку інформації, чітко і зрозуміло викладати думки, опановувати знаннями про національні та міжнародні політичні, економічні, культурні, релігійні та громадські інститути, оволодівати інформацією про поточні події та проблеми тощо.

Методика алгоритмізована та включає технології розвитку критичного мислення та методу проектів, що сприяє стимулюванню творчої, пізнавальної діяльності студентів, розвитку в студентів умінь використовувати свої знання в ході розв'язання навчальних завдань, а також готовності майбутніх журналістів реалізувати отримані знання у подальшій професійній діяльності.

Порівняльний аналіз результатів констатувального і формувального етапів експериментального дослідження засвідчив вдосконалення процесу формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів. Упровадження запропонованої моделі формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів позитивно впливає на ефективність навчального процесу, покращує здатність до оволодіння спеціальними знаннями і вміннями; формує вміння здійснювати самоконтроль і самокорекцію; підвищує ступінь повноти та дієвості знань і вмінь; розвиває готовність до соціальної взаємодії, критичність мислення, толерантне ставлення до національних розбіжностей у сприйнятті навколишнього світу, цінностей і пріоритетів. Студенти спрямовуються на досягнення високих результатів у процесі професійної підготовки завдяки широкій поінформованості, ерудиції та системності знань, опановують здатностями швидкого розв'язання проблемних ситуацій, гнучкістю оперування знаннями у ситуаціях спілкування, умінням застосовувати здобуті знання на практиці.

Здійснене дослідження дало змогу сформулювати пропозиції щодо вдосконалення програмно-методичного забезпечення для професійної підготовки журналістів. Відповідно до Концепції впровадження медіа-освіти в Україні, слід забезпечити наступність і неперервність між формуванням соціокультурної компетентності та професійною підготовкою, яку майбутні журналісти отримуватимуть у ВНЗ.

Проведене дослідження, звісно, не вичерпує всіх аспектів формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів у процесі професійної підготовки. Подальшого дослідження потребують проблеми організації самостійної пізнавальної, пошукової діяльності студентів на навчальних заняттях, а також використання набутих навичок для вирішення конкретних професійних завдань, впровадження технології формування соціокультурної компетентності студентів у позанавчальний час тощо. Перспективним напрямом подальшого дослідження можна також вважати вивчення можливостей інформаційного забезпечення соціокультурних аспектів професійної підготовки майбутніх журналістів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Бобаль Н. Феномен соціокультурної компетентності у контексті компетентнісного підходу / Наталія Бобаль // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2009. — № 3. — С. 84—90.

2. Бобаль Н. Структура та зміст соціокультурної компетентності як науково-педагогічної категорії / Наталія Бобаль // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2009. — № 6. — С. 16—25.

3. Бобаль Н. Формування міжкультурної комунікативної компетентності студентів у процесі вивчення англійської мови / Н. Р. Бобаль // Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. Педагогічні науки. — 2010. — № 4. — Ч. 2. — С. 20—25.

4. Бобаль Н. Р. Співвідношення мовних і соціальних чинників у формуванні соціокультурної компетентності / Н. Р. Бобаль // Лінгвістичні та методичні проблеми навчання мови як іноземної : зб. наук. праць за матеріалами VIII Міжнародної науково-практичної конференції, 14-15 травня 2010 р. — Полтава : Полтавський літератор, 2010. — С. 37—39.

5. Бобаль Н. Європейський досвід формування соціокультурної компетентності як завдання полікультурної освіти / Наталія Бобаль // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2010. — № 5. — С. 218—224.

6. Бобаль Н. Р. Формування комунікативної компетентності у процесі вивчення англійської мови / Наталія Робертівна Бобаль // Збірник наукових статей Львівського державного університету внутрішніх справ. — Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. — С. 29—33.

7. Бобаль Н. Р. Поняття компетентність та компетентнісного підходу у культурному контексті / Н. Р. Бобаль // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. — 2010. — Вип. 32. — С. 15—20.

8. Бобаль Н. Роль взаємодії мови та культури у формуванні соціокультурної компетентності / Наталія Бобаль // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2011. — № 5. — С. 57—64.

9. Бобаль Н. Іншомовна соціокультурна компетентність як основа для розвитку професійної компетентності майбутнього спеціаліста / Наталія Бобаль // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2011. — № 6. — С. 56—62.

10. Бобаль Н. Дослідно-експериментальна перевірка ефективності моделі формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів / Наталія Бобаль // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / [ред. кол. : І. А. Зязюн (голова) та ін.]. — Київ – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. — Вип. 31. — С. 278-283.

Опубліковані праці апробаційного характеру

11. Бобаль Н. Р. Тексти ЗМІ: структура та зміст поняття / Наталія Бобаль // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія:

«Філологічна» : зб. наук. пр. / [ред. кол. : І. Д. Пасічник (голова) та ін.]. — Остріг : Вид.-во НУ «Острозька академія», 2012. — Вип. 30. — С. 234—235.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

12. Бобаль Н. Р. Як працювати з помилками на уроках іноземної мови? / How to Deal With Errors in Foreign Language Lessons? / Н. Р. Бобаль // Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. — 2007. — № 4. — С. 208—211.

АНОТАЦІЇ

Бобаль Н. Р. Формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів у процесі професійної підготовки. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України, Вінниця, 2013.

Дисертаційна робота присвячена дослідженню проблем удосконалення професійної підготовки майбутніх журналістів шляхом формування соціокультурної компетентності. Конкретизована сутність і специфіка поняття «соціокультурна компетентність»; обґрунтовані теоретичні аспекти проблеми формування соціокультурної компетентності у контексті сучасної полікультурної освіти і фахової підготовки журналістів; визначені аспекти міжкультурної комунікації в контексті формування соціокультурної компетентності майбутнього журналіста; виявлені, обґрунтовані й експериментально перевірені педагогічні умови формування соціокультурної компетентності у майбутнього журналіста; розроблена педагогічна модель формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів у процесі професійної підготовки. Апробована система навчально-методичного забезпечення, спрямована на формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів у процесі професійної підготовки. Пропонуються шляхи вдосконалення форм, методів і засобів формування соціокультурної компетентності.

Ключові слова: професійна освіта, полікультурна освіта, соціокультурна компетентність майбутніх журналістів, міжкультурна комунікація.

Бобаль Н. Р. Формирование социокультурной компетентности журналистов в процессе профессиональной подготовки. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, Министерство образования и науки Украины, Винница, 2013.

Диссертация посвящена исследованию проблем совершенствования профессиональной подготовки будущих журналистов путем формирования социокультурной компетентности. Конкретизирована сущность и специфика понятия «социокультурная компетентность»; обоснованы теоретические аспекты проблемы формирования социокультурной компетентности в контексте современного поликультурного образования и профессиональной подготовки журналистов; определены аспекты межкультурной коммуникации в контексте

формирования социокультурной компетентности будущего журналиста; выявлены, обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия формирования социокультурной компетентности будущего журналиста; разработана педагогическая модель формирования социокультурной компетентности журналистов в процессе профессиональной подготовки. Апробирована система учебно-методического обеспечения, направленная на формирование социокультурной компетентности будущих журналистов в процессе профессиональной подготовки. Предлагаются пути совершенствования форм, методов и средств формирования социокультурной компетентности.

Ключевые слова: профессиональное образование, поликультурное образование, социокультурная компетентность будущих журналистов, межкультурная коммуникация.

Bobal N. R. Formation of Future Journalists Sociocultural Competence in the Process of Professional Training. – Manuscript.

Thesis for submitting a scientific degree of candidate of pedagogical sciences in specialty 13.00.04 – theory and methodology of vocational training. – Vinnytsa State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsubinskyj, Ministry of education and science of Ukraine, Vinnytsa, 2013.

The thesis deals with the problems of improving of future journalists` vocational training by means of formation of sociocultural competence. In our understanding *socio-cultural competence of journalists – is their ability to actualize acquired in the process of training knowledge and skills (knowledge of the diversity of cultures, the ability to detect and single out cultural differences, to understand the differences between native and different cultures, to adjust their behavior) for intercultural communication during the solution of specific professional tasks. Intercultural communication is defined as process of exchange of views in situation of intercourse between different cultures. Preparedness for Intercultural Communication is interpreted as internal ability of individual to manage key features of intercultural communication to effectively conduct communion and cooperation, adapting behavior in different cultural contexts.*

Socio-cultural competence of journalists is a complex of key competences (acmeological, axiological, analytical, anthropological, hermeneutical, diagnostic, research, interactional, communicative, predictive and reflexive). The complex of key competences allows to determine the criteria for formation of sociocultural competence, characterized by certain factors: motivation, value, cognitive, active, reflective criterion and criterion of sociability.

The concept of «sociocultural competence» is detailed; theoretical aspects of the formation of sociocultural competence in the context of contemporary multicultural education and vocational training of journalists are grounded; aspects of intercultural communication are identified; the conceptual framework is clarified and teaching conditions for the formation of sociocultural competence of future journalists are identified, justified and experimentally validated; pedagogical model of formation of sociocultural competence of future journalists in the process of vocational training is developed.

Formation of sociocultural competence of future journalists will be successfully

provided under the following conditions: a phased modernization of training aimed at the developing of professional and sociocultural competence of journalists; systematic use of the following principles in all phases of education: consciousness and activity, individualization, accessibility, systematic sequence, availability in combination with competence and sociocultural approaches; targeted improvement of methods and technologies for the training of future journalists, including application of technologies of critical thinking development and projects method combined with algorithmized methodology that takes into account professional orientation of students; orientation of the educational process to the development of students' understanding and respect for differences between native and different cultures; awareness of the importance of cultural diversity, tolerance to different culture, developing of students' abilities to use foreign language to enrich their professional knowledge, while working with the professional literature, familiarization with the texts of foreign media and development of interaction skills with different cultures; design of new textbooks and manuals.

Proposed model of formation of sociocultural competence of future journalists reflects expanded in time educational process of university vocational training. The model consists of functionally related purpose, content, operating, control blocks and displays: the conceptual foundations of forming of sociocultural competence of future journalists, the main trends in the content of training, the nature of interaction between the subjects of educational activity, specificity of university educational process.

Organised according to the following model training requires appropriate changes in the functioning of educational systems to combine the creative efforts of teaching staff and scientists in shaping sociocultural competence of future journalists. The problem-solving method promotes ability to think critically, to apply skills of analysis, synthesis and evaluation of new material, to interpret facts, to use the methods of information search, to lay out views accurately and clearly, to describe and analyse, to acquire knowledge about national and international political, economic, cultural, religious and social institutions, to learn the information on current events and problems of others.

A system of educational-methodological support is aimed at creation of sociocultural competence of future journalists in the process of vocational training is tested. Ways to improve the forms, methods and means of forming sociocultural competence are suggested.

Keywords: vocational training, multicultural education, sociocultural competence of future journalists, intercultural communication, problem-solving method of teaching.